

Slovenska Gospodinja

Izhaja vsako 3. soboto v mesecu kot priloga »Naš. Listu« in velja posebej prejemana na leto 3 K.

Leto IV.

V Ljubljani, 9. maja 1908.

Št. 4.

Uredništvo »Slovenske Gospodinje« je v Ljubljani, Mestni trg števil. 17

Ženska in zakonik.

(Dalje.)

Dota. Dote je imetek neveste ali žene, ki ga dobi bodisi od svojih staršev, bodisi od kakega sorodnika ali odkogarkoli v to svrhu, da ima kot zakonska žena gmotno lažje, brezskrbnejše življenje. Ako ima nevesta svoje imetje in je polnoletna, se morata z ženinom dogovoriti in morata v ženitni pogodbi pismeno določiti, kako se bode ta njena dote v zakonu uporabljala. Ako je nevesta mladoletna, sklene ženitno pogodbo z ženinom njen oče ali varih s privoljenjem variškega sodišča. Če nevesta nima svojega imetja, so zavezani starši ali dedi dati jej doto, seveda če imajo primerno veliko premoženje. Ako bi bogati ali vsaj imoviti starši svoji hčeri ne hoteli dati dote, ima hči po zakonskih določbah pravico, sodnijsko prisiliti jih, da ji izplačajo primeren delež svojega imetka. Nezakonska hčer ima pravico, zahtevati doto le od svoje matere. Sodišče ima na zahtevo neveste pravico, imovinske razmere staršev preiskati in potem doto, ki se mora nevesti izplačati, po razsodbi odmeriti ali pa starše izplačila dote oprostiti.

Ako pa se omoži hčer brez vednosti ali brez pritrdila svojih staršev, in ako razsodi sodišče, da je bistven vzrok, zaradi katerega starši možitve niso dovolili, potem starši niso dolžni, dajati dote, niti ako bi bili kasneje s hčerinim zakonom zadovoljni. Vsekakor je torej otroku le v korist, ako svoji materi takoj zaupa svoje simpatije do moža, ki mu želi postati žena. Starejša, zrela in razsodna mati bo svoji hčeri nedvomno modro svetovala, jo opozorila na marsikaj, česar zaljubljene oči hčerkine ne opazijo, ji pojasnila lastne in morda tudi snubčeve imovinske razmere ter ji uredila vprašanje gledé dote in bale pravočasno. Zahrbtno sklepanje ljubezenskih razmerij in za starše presenetljivo sklepanje zakonskih obljub je otrokom malokdaj srečenosno in ni pametno.

Mož in žena. Po zakonskih določbah sta mož in žena povsem enaka v svojih zakonskih dolžnostih in pravicah: biti si morata enako zvesta, odkritosrčna in udana. Namen zakona pa ni morda le ženo ali moža

za življenje preskrbeti, jima olajševati in lepšati obstanek, nego je svrha zakona: duševno in telesno združiti dve osebi raznih spolov v ta namen, da imata otroke, katere morata skrbno in vestno vzgajati. Tudi naj se v vsakem slučaju in položaju z vsemi silami duha, srca in telesa podpirata. Ženska ali mož, ki noče imeti otrok ali ki ve, da ne more imeti otrok, naj se torej ne omoži in ne oženi! Ako pa stori to vendarle, sramoti in oskrunja zakonski stan ter ga ponižuje zavedno na stopnjo ostudnega priležništva! —

Mož pa je glava rodbine, zato ima dolžnost, skrbeti za lastno, ženino in vse rodbine stanovanje, hrano in obleko ter ima dolžnost, svojo rodbino v vsakem slučaju javno zastopati. Mož je zavezan, dati svoji ženi svojemu stanu in imetku primerno popolno preskrbo, četudi ima morda žena lastno premoženje. Ako žena zboli, ji mora mož na svoje troške preskrbeti zdravniško in zdravilno pomoč. Ako bi tega ne hotel storiti, dasi more, bi se pregrešil proti postavi, po kateri se tak prestopnik kaznuje z zaporom od enega do šestih mesecev. Mož je opravičen in tudi dolžan, polnoletno svojo ženo zastopati pri sodišču ter oskrbovati njene javne zadeve. Vendar more polnoletna žena to pravico svojemu možu vzeti ter se zastopati sama. Ako žena ni polnoletna, jo zastopa povsod njen oče ali njen varuh. Mož je po zakonu oskrbnik in upravitelj ženinega imetka, ako žena te pravice svojemu možu ni sodno vzela ali mu je ni izrečno odrekla. Pa četudi bi bila žena svojemu možu izrečno in za vselej priznala pravico, da oskrbuje njeno imetje, sme žena možu to pravico zopet vzeti in svoje priznanje preklicati v slučaju, da je mož za oskrbnika nesposoben ali nevreden ter da ima od moževega oskrbnništva škodo, oziroma da ji preti nevarnost škode. Nasprotno pa ima tudi mož pravico, potom sodišča odvzeti lastni ženi gospodarstvo nad njenim lastnim imetkom, ako dokaže, da je zapravljevka ali duševno nerazsodna.

Žena dobi priimek moža ter uživa pravice njegovega stanu. Dolžna je stanovati z možem v istem stanovanju ter mora po svojih močeh in sposobnostih podpirati ga v gospodarstvu in poslu. Biti mora skrbna in vestna gospodinja ter brigati se, da posli vrše svoje dolžnosti.

Žena postane deležna državljanstva in občanstva moževega ter je podrejena sodišču, kateremu je podrejen njen mož. Ako bi kdo ženo na časti žalil ali njej na imetju škodoval, ima mož pravico, v imenu žene pri sodišču iskati zadoščenje.

Tudi žena je obvezana pomagati soprogu v vsakem oziru. Zaradi tega velja zakonita domneva, da je vse premoženje, katero pridobita zakonca v zakonu, last moža. Žena ima vsled tega pravico do živeža, to je do prehrane, obleke, stanovanja in drugih potrebščin. Obseg teh potrebščin se odmerja po stanu moža.

Soprog je zakonit zastopnik svoje polnoletne žene glede njenega premoženja, dokler žena temu ne ugovarja. Ako je pa žena mladoletna, potem oskrbuje njeno lastno premoženje tisti, kdor je njen postavni premoženjski oskrbnik. Tak premoženjski oskrbnik je tudi lahko njen soprog kot kurator njenega premoženja.

Razporoka in ločitev. Izomikana ženska mora vedeti, da je včasih tudi že sklenjeni zakon neveljaven ter da se sme zatorej žena razporočiti in se poročiti z drugim možem. Taki slučajji so n. pr., ako se izkaže med ženo in možem šele po poroki najbližja krvna sorodnost, ako se izkaže, da je mož za vršenje zakonskih dolžnosti povsem nesposoben, da je oženjen že z drugo, še živečo žensko itd. Take slučaje navaja državljanski zakonik izrečno. Navadno pa se nesrečen zakon le razloči, t. j. zakonca se ločita od mize in postelje.

Največkrat se to zgodi zaradi nezvestobe enega ali obeh zakoncev ali pa zaradi nesoglašanja. Zakonska nezvestoba je po zakonu kazniva. Poročena oseba, ki se udaja prešestvovanju, in tudi samska oseba, ki se tega prešestvovanja udeležuje, sta krivi prestopka zakonoloma, ki se kaznuje z ječo 1—6 mesecev. Še ostreje pa se kaznuje žena tedaj, ako nastane zaradi njenega prešestvovanja dvom, ali je dete, ki pride potem na svet, zakonsko ali ne. Toda prešestvovanja ne preganja sodišče samo, nego ga preganja šele na tožbo užaljenega zakonca. A tudi užaljeni zakonec nima več pravice tožiti, ako je sozakoncu nezvestobo izrečno odpustil, ali če je od dneva, ko je o nezvestobi zvedel, minilo že šest tednov. Pa celo že izrečena kazenska razsodba postane neizvršljiva, ako dovoli užaljeni zakonec, da živi zopet skupno z obsojenim delom. Toda sokrivec zakonoloma se kaznuje tudi v tem slučaju, ako se je tožba vložila tekom šestih tednov, ko se je prešestvo zvedelo. Užaljeni zakonec pa more tožiti ali zakonolomnega sozakonca in njegovega sokrivca ali pa le enega izmed obeh. Tožbo zaradi zakonoloma sprejme vsako sodišče.

Ako zakonec s slabim namenom zapusti sozakonca, podal je s tem povod ločitve zakona. Zapuščeni zakonec more pri sodišču zahtevati, da sodišče nezvestneža prisili vrniti se.

Razločeni zakonci v Cislitvaniji pa nikakor niso razporočeni ter se ne smejo poročiti iznova, ako so katoličanje. Vzlic ločitvi ostaneta si zakonca mož in žena ter moreta vsak čas živeti zopet skupaj. Zaradi otrok, ki so v ločenem zakonu pač najnesrečnejša bitja, največkrat žena odpušča in prenaša tudi najhujše žalitve. Take žene so prave mučenice. Toda včasih nastanejo take razmere, da se morata zakonca ločiti. Lastno življenje, zdravje in imetje, pa tudi baš skrb za otroke je vendarle zakoncu prvo in najsvetejše. Ločitev zakona se izreče navadno, kakor že gori omenjeno: zaradi prešestva in nadalje zaradi dokazanega zločinstva, razuzdanstva, pijanstva ali zapravljalivstva, zaradi surovega, neusmiljenega, življenju nevarnega ravnanja, zaradi poškodbe zdravja ali zaradi trajne hibe na telesu, zaradi zakonske nesposobnosti ter zaradi nalezljive bolezni. Veljavni zakon katoliških zakoncev razveže le smrt ene ali druge polovice. Zakon je tudi nerazvezljiv, ako je med zakoncema vsaj ena polovica katoliške veroizpovedi. Ako prestopita zakonca v drugo vero s tem namenom, da bi se mogla popolnoma ločiti in se morda potem celo nanovo poročiti z drugima osebama, je taka ločitev vendarle za katoliško cerkev neveljavna.

Ako so iz ločenega zakona otroci, ima sodišče določiti, kdo izmed ločenih zakoncev mora poslej vzgajati otroke. Če ni posebno tehtnega vzroka, prisodi sodišče vzgojo dečkov do 4., vzgojo deklic pa do 7. leta materi. Sredstva vzgoje in preživljanja otrok mora plačevati oče. Plačati mora tudi svojim dohodkom, imetju in stanu primerno svoto za življenje ločene žene. Glede določb ženitnega pisma pa se morata zakonca pred sodiščem pogoditi, ali ostanejo določbe pisma veljavne še nadalje ali pa se izpremene. Ako je ena polovica nekriva, more zahtevati, da ostane ženitna pogodba pravoveljavna tudi vbodoče, oziroma da ji kriva, obsojena polovica izplačuje vsak mesec določeno svoto za preživljanje. Ako pa sta bili obe polovici krivi, da se je zakon razločil, izgubi žena vso pravico do preživljanja. Brez lastne krivde ločena soproga ima tudi pravico do pokojnine.

Sodišče izkuša v vsakem slučaju ločitev zakoncev prepričati ter posreduje med njima, da bi se zopet spravila, si odpustila ter živela skupaj še nadalje. Sodišče pač izkuša ohraniti rodbino nerazrušeno zaradi žene, ki stopi po ločitvi v jako težke življenjske razmere, in pa zaradi otrok, ki izgube ali očeta ali mater ter so morda za vse življenje oplenjeni sreče, živeti med ljubečimi in skrbnimi roditelji ter uživati njih skrb in vzgojo. Otroci ločenih staršev gledajo pač že v najnežnejši dobi pohujšanje, sramoto, žalost in sovraštvo! Strašno pa je zlasti, da vidijo vse to v očetovi hiši in med starši, ki bi jim morali biti vedno le vzor in vzgled!

Ločena žena navadno ne uživa več ugleda in spoštovanja, dasi ga morda povsem zaslučuje in dasi

je nekriva ločitve. Ločena žena živi neko abnormalno življenje, saj ni niti žena, niti dekle. Izpostavljena je često prav ponedolžnem žalitvam in kritikam zlobnih in škodoželjnih, obrekljivih in neumnih ljudij, ki gledajo v njej največkrat le pokvarjenko in propalico. Vsak njen korak se najstrožje in najhudojneje presoja, vse jo sumniči, natolcuje, vsak hip se ji podtikajo grdi nameni in celo grehi, tako da ne stori nikdar ničesar pravilno, pa naj se vede že kakorkoli. Zato si mora žena pač desetkrat premisliti, predno se odloči za ločitev svojega zakona. Že zaradi same sebe, najbolj pa zaradi nedolžnih mučenčkov — otrok — naj bi vsaka žena rajši trpela in prenašala bridkosti zakona do skrajnosti!

Če pa je mera ženinega trpljenja res že prepolna, če je sramotenje njene osebe le preveliko, njeno poniževanje in žaljenje prehudo, če je surovost, neusmiljenost, brezsrčnost moža že neznosna, tedaj naj se žena loči, ker do neumne živali se ne sme nihče ukloniti. Tudi žena mora imeti svoj ponos in svojo čast, ki je ne sme pogaziti niti lastni mož. Da ne cenijo ločene žene nevedneži in suroveži, je žalostna istina in bridka krivica. Toda žena, ki se da vedoma neprestano varati, žaliti, poniževati in morda celo pretepati ter se ne upa ločiti od svojega moža iz strahu pred javnostjo in zato, da ima kruh in streho, taka žena ne zasluži nikakega spoštovanja.

(Konec prihodnjič.)

Josip Premk:

Študent Andrej.

Takrat, ko je odšel prvič v mestne šole, je bila vsa vas trdno prepričana, da postane vsaj »šolmašter«, ako že ne župnik, — pa študent Andrej ni hotel dobro in je napravil sramoto vsej srenji.

Prvo leto se je dobro učil. Ko je prišel na počitnice, so strmeli vaščani, ko jim je govoril prav take besede, kot jih je bral župnik pri maši in niso se mogli načuditi bistrumnosti študenta Andreja. Oče mu je kupil srebrno uro in debelo srebrno verižico z murnčkom, kakoršne ni imel noben fant v vasi, in županov študent Andrej ni bil malo ponosen na to dragocenost.

Tudi drugo, tretje in četrto leto je bilo še prav tako. Z učiteljem sta se pomenkovala kot stara prijatelja in vaščani, da, niti oče sam se ni upal vtikati med njune pogovore, ki niso bili nikdar o letini ali žetvi, ampak vedno o drugih učenih stvareh, katere razumejo — kakor je dejal župan, Andrejev oče —

samo taki, ki so šolani. In Andrej je bil v resnici šolan.

Včasih, takole na večer, ko so posedela dekleta ob hišah na trati ali na pragu, je prišel in zdaj tej zdaj zopet oni kaj učenega razložil.

Žungarjevi Poloni je pripovedoval, da bode zemlja umrla in na njej tudi ljudje takoj, ko bo nehala nanjo sijati solnce. Seveda je Polona takoj vprašala župnika in ta jo je pobožno potolažil:

»Niti las ti ne izpade brez božje volje!«

Vaščani in posebno starejši možakarji, ki so še pomnili, kako so se po dolini bliskali dolgi, francoski bajoneti, — pa so ga poslušali najrajši, kadar jim je pripovedoval o vojskah, o katerih še živ dan niso čuli. In kako jim je pripovedoval! Jezik mu je tekel gladko in govoril je tako živo, kot da je bil sam vsemu priča. In ni čuda, da se je nekoč Andrejev oče tako daleč spozabil, da ga je pohvalil pred vsemi možakarji:

»Ali vidite fanta! Naj stopi na prižnico — pri moji veri, da bode boljše povedal, ko sam župnik! No, kakor sem vam govoril: iz Andreja bo še nekaj velikega. Glavo ima, tri ali štiri jezike že menda tudi govori, učen je ko sam zlomek, — pri moji veri, še škof bode postal — škof!«

Možaki so prikimali molče in so menda mislili svoje. Morda so že vedeli, kar je šlo le med dekleti takole na večer pri studencu.

»Manica, ali že veš?!«

»Kaj?«

»Ti tudi ne, Nežka?«

»Ne! Kaj pa?«

»Saj pravijo, da bo mašo bral!«

»Aha, Andrej! No, nekaj sem slišala!«

»Jaz tudi! In ne samo slišala, celo videla. Veste, pride včeraj na večer k Žungarjevi Polonici, pa prisede k njej. Ne vem, kaj ji je pravil, da se mu je tako smehljala in kar naenkrat vidim, kako jo gladi po licih —«

»Ha, ha, ha, ha!«

»No, da! Saj je tudi mene oni dan, ko sem šla v polje, prijel okoli pasu in me kar siloma poljubil.«

»Glej ga, glej! No, zastonj nima tako svetlih oči. E, z mašo, mislim, da ne bo nič!«

»O, bi že bilo,« je pristavila druga — »ko bi bile mašne bukve kaka lepa punica, da bi jo poljubljal in semtertja prenašal!«

Tako so se pomenkovala dekleta, a do Andrejevega očeta seveda to ni prišlo, — saj bi pa tudi ne verjel.

In Andrej je po počitnicah zopet odšel. To je bilo peto leto, kar je obiskoval mestne šole.

Tisto leto pa ga o Veliki noči ni bilo domov, — sprla sta se nekaj z očetom in mati županja je jokala še na veliko soboto.

»Pa bi mu vendar dal, saj veš, da se v mestu vedno kaj rabi,« je prigovarjala s solz polnimi očmi možu, ki je hodil ves srdit po sobi gor in dol.

»Vraga mu bom dal! Saj ti še nisem vsega povedal! Ali veš, kaj je ž njim!? Že nekaj mesecev ne hodi v šolo. Stopil sem k profesorjem, pa so dejali, da takega navihanca in take lenobe še niso imeli! No, da! Saj je dejal že lani gospod župnik, ko sem mu pokazal izpričevalo, da je komaj zdelal. Pomagaj si!«

In tisto leto so praznovali pri županovih žalostno Veliko noč brez Andreja.

Vaščani so izpraševali, zakaj ga ni, saj je drugače prišel vendar vsako leto, a župan je vsakega kratko odpravil:

»Saj ne veste, koliko se ima učiti, da na dom niti nima časa misliti!«

A Andreja ni bilo niti ob velikih počitnicah.

»Nekaj mesecev,« je pripovedovala gospodinja očetu — »že ni hodil v šolo in se samo klatil okoli. Učil se ni nič in marsikaj nelepega sem čula o njem. Pred štirinajstimi dnevi pa je izginil in nikdo ne ve kam.«

Žalostnega in potrtega srca je plačal župan dolg, ki ga je napravil sin Andrej pri gospodinjii in ki ni bil majhen, — nato pa je odšel in kmalu so zvedeli vaščani žalostno vest o izgubljenem študentu Andreju.

»Morda je šel za nekaj časa kam s kako lepo frajlico,« so se šalila med seboj vaška dekleta, a Andreja le ni bilo. Šalile so se, a hudo jim je bilo.

Potekali so tedni, meseci in preteklo je tako pet let.

Vaščani so se ga že redko spominjali, le župan in županja sta še včasih zavzdihnila ob misli na izgubljenega sina.

Nekega dne pa so se vaški paglavci, ki so se igrali koncem vasi, tako prestrašili, da so v glasnem joku prihiteli vsak k svoji materi.

Dvoje velikih voz, kakoršnih še niso videli vaščani, se je prizibalo v vas, a njih največje začudenje in občudovanje je vzbujala visoka, dvogrbna kamela, na kateri je sedela lepa, mlada ženska, ciganka menda. Črne oči in črne lase je imela!

Zvečer je bila predstava. Čudne stvari so videli vaščani. Lasje so se jim ježili, ko je mlad, zagorel fant hodil po tanki žici, preobračal umetne kozolce, a največje je bilo njih začudenje, ko so spoznali v tistem zagorelem fantu — izgubljenega študenta Andreja.

Bliskoma se je ta novica razširila po vasi in iz vseh hiš in koč so vreli skupaj ljudje. A on jih ni hotel spoznati in se je le nasmihal lepi, mladi ciganki, ki mu je vračala ljubav z vsakim pogledom.

Po predstavi so ga iskali, da bi govorili ž njim, a ni ga bilo nikjer in šele drugi dan, ko so odšli komedijanti s polnimi žepi, je povedala Žungarjeva Po-

lona, da ga je videla pozno zvečer, ko je zavil tja po rebri proti gozdu. A dejala je, da ni bil sam.

Tista lepa, črnooka ciganka je stopala ž njim in mu gladila kodre — ko pa sta bila že visoko v rebri, se je županov študent ozrl po rojstni vasi, kot da jemlje od nje za vedno slovo.

Nato sta izginila objeta v noč... Lani je umrl v mestni bolnišnici mlad berač za jetiko. Bil je nekdanji študent Andrej.

I. L.:

Hana Kvapilova.

Qinilo je leto, odkar je zatisnila oči ena največjih slovanskih umetnic, Hana Kvapilova, a še danes je češki svet poln njenega imena. Zdi se mi celo, da čim dalje bolj odmeva tožba po nečem nenadomestljivem, nepojmljivem, nepovratnem, po nji, ki je bila in je ni več. Obenem se vsipljejo kakor venci okoli njenega prahu spomini, spomini vseh, ki so jo poznali, in je ne morejo pozabiti, hkratu prihajajo sama njena literarna dela, ki nam živo slikajo njene misli, njena stremljenja in hrepenenja. Vsa pričajo o veliki sili in silni volji te nenavadne žene. Ne pozabnost sama govori o pomenu in visoki vrednosti velike umetnice, a dan za dnevom se odkrivajo novi zakladi njene umetniške duše in njene vsestranske delavnosti. Usoda igralca je, da je hitro pozabljen, ko odzveni njegova beseda z gledališkega odra. Le sočasno občinstvo mu morda ohrani prijazen spomin. Tudi ko bi bila Hana Kvapilova samo igralka, bi bila ostala nepozabna zaradi svoje velike umetnosti, predvsem tudi zato, ker je posvetila vse svoje moči domači češki umetnosti. Toda mogla in hotela je biti več. Hotela je pokazati, kako vsestransko more delati narodna žena, kako more nesebično posvetiti vse svoje moči velikim kulturnim ciljem in najti v tem svojo srečo.

Igra na odru ji ni bila le krušni posel, ampak umetnost, veliko kulturno delo, ki mora dvigniti gledalca k vsemu dobremu, visokemu, blagemu. Najkrasnejše svoje vloge je preživela in pri tem je našla sama v sebi toliko svojih misli, da ni mogla, da jih ne bi napisala. Tako so nastale one črtice in povesti, eseji in študije, dovršene in nedovršene, ki so jih našli po njeni smrti. Pred par meseci so izšla ta njena dela pod naslovom (Zapuščina H. K.) »Pozustalost Hany Kvapilové«. To delo odkriva nove strani njenega življenja, kaže njene visoke nazore o svetu, življenju in umetnosti in priča, da je vse to pisala umetnica, ne,

ker je hotela sploh pisati, ampak ker je morala povedati to, kar je čutila. Njim, ki niso imeli nikdar prilike videti Hano Kvapilovo na odru, bo odprla ta knjiga cesto v njen duševni svet.

Ljubeznivost, priprostost in dobrotta so pridobile Hani Kvapilovi mnogo prijateljev v umetniških in izvenumetniških krogih. Občudovana je bila kot umetnica in ljubljena tudi kot žena. Vsi ti prijatelji in prijateljice so prihajale in prihajajo sedaj s svojimi pisanimi spomini v raznih čeških listih, da pričajo o njeni dobroti in velikodušnosti. Tudi ti spomini bodo za vselej govorili o njej.

Hana Kvapilova je bila prijateljica starin, posebno hišne umetnosti. Njena umetniško nadahnjena duša je hotela, da bi bilo naše življenje, naš stan in ves svet posvečen umetnosti. Sama je zbirala zanimive antikvitete in pod njenim prizadevanjem so predlani pridile dame razstavo čeških porcelanskih izdelkov, ki je zaradi svoje posebnosti vzbudila mnogo zanimanja. Lani se je ta razstava izpopolnila in povečala.

Soba Hane Kvapilove je še polna starih izdelkov, ki jih je umetnica ob raznih prilikah nakupila in zbrala v lepo zbirko. Da se ji tudi v tem ohrani spomin, se je sklenilo urediti v praškem muzeju poseben oddelek, kjer se bo ohranila za vselej vsa njena zbirka in v sredi med njo — urna z njenim pepelom. Oddelek v muzeju bo za večno spominjal na prijateljico umetnosti.

Češko ženstvo pa hoče postaviti svoji umetnici kamenit spomenik. Stal bo na enem najlepših krajev, na Nebozizku, tam, kjer je tako krasno izprehajališče, kjer je bil eden najpriljubljenjših krajev Hane Kvapilove. Tam, kjer človek sede v čudnem zadovoljstvu sam s seboj in z življenjem, naj so že časi dobri ali slabi, in pozabi za trenutek na ves svet, ko se odpre pod njim krasna panorama stostolpe Prage. Zagleda se v počasni toda silni tok ponosne Vltave, ki se na nje bregu dviga mogočna stavba »Narodnega divadla«. Tam je rada posedala Hana Kvapilova in je gledala doli na Prago, na Vltavo, na divadlo. Tam bo stal spomenik iz belega mramorja in bo spominjal vse, ki bodo prihajali na Nebozizek, na veliko umetnico, ki ji je bilo življenje umetnost, ne samo umetnost živeti, ampak tudi umetnost delati.

Povsod so ostali spomini nanjo, spomini dvigajoče, blažeče roke. Hotela je tako. In ni mogoče, da bi pri vsem tem ne obšla človeka misel, kako velika, kako visoka je žena, ki najde svoje življenje v umetnosti in v kulturnem delu in posveti obojemu vse svoje moči. Dvigne se sama in dviga druge. Ni dano vsem enako, a vsakdo je sprejel nekaj in kdor nima samostojnih sil, naj sledi drugim; potem ni mogoče, da bi ne postalo življenje lepše, silnejše in čistejše.

Vida Kastelčeva:

V stoletju otroka.

V stoletju otroka živimo. Povsod med kulturnimi narodi tekmujejo posamezniki, društva, vsa človeška družba sploh, da pripravi in omogoči nedolžnim otročičkom vseh, zlasti pa nižjih in najnižjih slojev lepše, dostojnejše življenje. Seveda je treba za to blagotučnih src ter velikih sredstev. Treba je ustanoviti razne zavode, zavetišča, poboľjševalnice, varovalnice, ki imajo povsod najlepše in najboljše uspehe.

Pri nas se ni v tem oziru storilo še skoraj ničesar. Šele pred kratkim so se začela ustanavljati po vseh krajih slovenske domovine društva za varstvo zanemarjene mladine. Ta društva imajo vzvišen program. Preprečevati in zatirati hočejo bedo in zločinstvo v kali, pri deci, pri mladini. Pomagati hočejo človeški družbi do zdravja, do sreče. Zato je naša sveta in velika dolžnost, da podpiramo z vsemi svojimi močmi ta prepotrebna društva. Pospešuj jih v s ak do, ta z delom, drugi z denarjem in darom, kakor pač kdo more!

Naj navedemo primer, kako se združuje drugod vsa človeška družba, da pomore svoji deci do boljše bodočnosti. Po mnogih velikih mestih so priredili v zadnjem času na korist zanemarenih otrok — takomenovane »otroške dneve«. Nedavno je bil tak »otroški dan« tudi v Budimpešti.

Že zgodaj zjutraj so se izpremenile budimpeštanske ulice v prave bazarje, kakoršne vidimo le v vzhodnih mestih. Na vseh oglih ulic, na vseh trgih ter pred dobro obiskanimi gostilnami in prodajalnami so bile postavljene velike škrinjice, da bi metalo občinstvo vanje denar. Ob vsaki škrinjici so sedele gospe in gospodične iz vseh budimpeštanskih krogov. Slika je bila izredno pisana. Nad škrinjicami ni bilo nikakih dragocenih šotorov. Navadno je branil samo papirnat japonski solnčnik dame vročih solnčnih žarkov. Grofice in bogatinke, katerim se je hotelo malo več parade, so si prinesle z doma preproge, kak baldahin ali so si dale narediti papirnate strehe. In te dame so sedele ob trotoarju — v narodnih nošah, v kakem kostumu, večinoma pa v navadni obleki — in so pozivljale občinstvo, naj daruje »samo krajcar« za uboge zapuščene otroke.

Že ob sedmih zjutraj se je začelo živahno vrvenje, kakor da se vrši velika svečanost. Vsakdo, ki je prišel po ulicah mimo škrinjic, je daroval kaj. Najmanjši dar je bil krajcar. — Začeli so mlekarji, potem so prišli peki i. t. d. Šolski otroci, ki so se odpravljali v šolo, so se gnetli okoli škrinjic ter so oddajali svoje prihranjene novčiče. Uradniki, ki so odhajali v urad, delavci in delavke, vse je metalo v škrinjice svoje prispevke. Nekateri večje, drugi manjše, kakor je kdo hotel in mogel. Gospe in gospodične pa so sedele ob škrinjicah, ljubeznivo so kramljale, se zahvaljevale in

zopet prosile. Čestokrat je nastajala okrog škrinjic gnječa, vse je bilo tako živahno, veselo, priprosto in pisano.

Po ulicah so hodile cvetličarice, toda ne navadne, vsakdanje. Gospice iz takoimenovanih visokih krogov, pevke, igralke, ugledne dame so hodile po cestah in so prodajale cvetlice za zanemarjene otroke. Nekatere so bile v kostumih, največ pa v navadnih oblekah. Mnogo je bilo tudi prodajalk užigalic, malih igračic, mandolin, balonov i. dr. Ponujale so svoje blago mimo-idočim in so nosile potem iztrženi denar v škrinjice. Od 10. do 12. dop. so se vrtili okoli škrinjic budimpeštanski bogataši, višoki dostojanstveniki, ki so darovali velike svote za siromašno deco. Sedaj je pristopil k škrinjici veljak, ki je vrgel vanjo več sto kron, potem zopet priprost delavec, ki je dal težko zasluženih 10 novcev.

Ko je tega dne poslala mati svoje otroke s služkinjo na izprehod, tedaj ni pozabila dati vsakemu posebej par krajcarjev, da jih vržejo v škrinjico. Nihče ni stopil na ulico, da bi ne imel pripravljenega drobnega ali debelega denarja za zapuščene otroke. Na vseh ulicah, ob izhodih, na oknih, na gledališčih in kabareti, kinematografih, ob prodajalnah, gostilnah in kavarnah pa so viseli ogromni plakati z napisom:

»Dajte samo krajcar!«

Nihče skoraj ni mogel na cesto, ne da bi dal mal prispevek za zanemarjeno mladino.

Zanimivo je bilo, kako so sodelovale pri tem »otroškem dnevnu« prve peštanske pevke. Nekatere izmed njih so sedele ob svojih škrinjicah, zapele so od časa do časa kako narodno pesemco. Seveda se je zbralo okrog njih ogromno občinstva. Ko je pevka končala pesem, je vstala, vzela krožnik ter kakor popularna pevka pobirala denar, ki ga je vrgla v svojo škrinjico.

Člani komične opere so sestavili celo poulično skupino. Razni gledališki orkestri so se vozili po ulicah, svirali so; kapelniki pa so pobirali denar in so ga metali v bližnje škrinjice. Ob vsaki škrinjici je stal tudi policaj, da pazi na red.

V trgovinah je bil povsod velik naval, kajti od vsega, kar se je danes prodalo, so dobili siromašni otroci določene odstotke. Zvečer so bile v vseh gledališčih, kabareti, kinematografih posebne predstave.

Po vsem mestu je bilo postavljenih 94 škrinjic. Liga za varstvo otrok je delala že ves mesec prej reklamo. Razni trgovci so pozivljali s posebnimi plakati in reklamami občinstvo v svoje trgovine.

Tako se je vršilo ta dan v manjšem obsegu tudi na deželi, kjer je občinstvo takisto mnogo darovalo za siromašno deco.

Žene ministrov, grofov, raznih magnatov, uradnikov, žurnalistov, književnikov, trgovcev — katoličanke, židovke in protestantke, — vse so sedele složno ob škrinjicah in so prosile:

»Dajte samo krajcar!« — Tu ni nihče vprašal: Kdo si? Kaj in kakšen si? Siromašna zanemarjena deca je vsem enako mila. Njeno zanemarjeno stanje je zločin vsega človeštva, zločin vse človeške družbe, pa ga treba zato tudi skupno, vzajemno izbrisati.

Morda bi se dalo tudi pri nas storiti na ta način mnogo za zanemarjeno mladino. Razne veselice so se preživele ter veljajo preveč. Polovica denarja, ki ga ljudstvo s trdom zasluži in težko daruje, se potrosi za predpriprave teh veselice, tako da je gmotni uspeh v primeri z žrtvami naroda vedno prav majhen.

Ustanovilo se je v Ljubljani društvo za otroško varstvo in mladinsko skrb. S tem se je odprl zopet nov, obširen in idealen delokrog slovenski ženi, ki naj bi posvetila svoje sile tej vzvišeni nalogi. Zakaj bi ne bilo mogoče prirediti širom Slovenije »otroški dan«, ki bi bil nov, originalen vir lepih dohodkov v prid naše zanemarjene dece!?

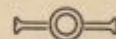

Mica Kepa:

Ej, Ti si me varal . . .

Ej, Ti si me varal . . . !
In sedaj me prosiš oduščanja . . .
Mar bi molčal, — saj bi bolje bilo,
bi znova vsaj me ne ranilo . . .

Ej, Ti si me varal . . .
a, jaz že davno sem Ti odpustila . . .
Oj, še več bi mogla odpustiti,
a bolj ne mogla bi ljubiti . . .

Malorusko ženstvo.

Zalosten dogodek je pretresal v Velikem tednu avstrijske politike in nepolitike. V Lvovu se je izvršil iz političnih vzrokov krvav napad na gališkega namestnika grofa Potockega. Taki atentati so bili doslej v navadi pač v tujih državah, pri nas v Avstriji pa še ne.

Na cvetno nedeljo je ustrelil maloruski dijak Miroslav Sičinski gališkega namestnika grofa Potockega, da je bil v kratkem času mrtev.

Pri tej priliki se je razkrilo tudi življenje in delovanje maloruske žene. Doslej je bilo malo znano o tej ženi. Politični umor nam je pokazal tiho, jedva opažano Malorusinjo. Mati morilca je iznenadila in ganila ves svet. Izjavila je, da je vedela za sinov atentat in je soglašala ž njim.

»Naš narod toliko trpi — moral se je maščevati,« je dejala ta mati. In mirno se je dala zapreti. Ljudje

so mislili, da najdejo starko, ki bo jokala in tarnala nad nesrečno usodo svojega sina. Našli pa so Špartanko, — ženo, ki je rekla povsem mirno:

»Narod trpi — to je bila osveta!«

Tudi Sičinskega sestra, soproga državnega poslanca Levickega je dejala popolnoma mirno:

»To je bila posledica njegovega prepričanja. Ko je prišel pred štirimi leti minister Koerber v Lvov, so mu izročili Malorusi spomenico, ki so v njej izrekli svoje želje. Koerber je odgovoril, da se posvetuje glede tega s ces. namestnikom Potockim. To je Maloruse globoko užalilo; Potocki je bil namreč hud sovražnik Malorusov. Ta odgovor Koerberjev je bil povod velikih demonstracij, ki sva se jih udeležila tudi midva z bratom Miroslavom ter sva bila tudi zaradi tega zaprta. Ko se sedaj spominjam preteklosti, mi je vse jasno. Gotovo je, da je moj brat delal premišljeno, kakor mož, ki ve, kaj hoče in zakaj dela tako. Ponosna sem na takega brata.«

Tako je govorila sestra človeka, ki mu plove nad glavo velika, morda smrtna kazen. Dalje je govorila novinarjem o maloruski ženi sploh:

»Maloruske žene« — je dejala, »se mnogo bavijo s politiko. Na čelu so jim ljudske učiteljice, ki skrbijo za to, da se narod politično izobrazijo. V vaseh ve vsaka kmetica natančno za politični položaj svoje domovine. Priproste kmetiške žene in delavke so članice raznih društev, katerih namen je razkrivati ljudstvu politične razmere, kakoršne so. Ženske imajo dve taki društvi, »Kruzok Ukrainok« in »Ukrainski Zinok«. Te dve društvi imata tudi svoje glasilo, ki se imenuje »Meta« t. j. cilj. Od 18. leta se bavijo vse ženske s politiko. Pridno prihajajo k sestankom, kjer se vrše predavanja in resni politični razgovori. — Malorusinja je v svojem zakonu popolnoma enakopravna z moškim. V vaseh, kjer sploh ni učiteljev, nego le učiteljice, so te učiteljice središče politične agitacije. Ko sem hotela nekoč pridobiti nekega volilca za gotovega kandidata, je odgovoril: Posvetovati se moram prej z našo učiteljico. Malorusinje se udeležujejo mnogoštevilno političnih demonstracij in agitacij; mnogo učiteljic je izgubilo zaradi tega svojo službo.«

To je dokaz, kako ljubijo maloruske žene svojo domovino in se zanjo žrtvujejo.

Iz ženskega sveta.

Ženski kirurg. V Broklynu se je potezalo 34 moških in ena ženska za mesto kirurga v Wilhelmsburgovi bolnišnici. Izpraševalna komisija »Cornel Medikal College« je poverila to službo mladi 23letni Mary Grawford, ki je sijajno položila najstrožji ustmeni in

pismeni izpit na dotičnem kolegiju. Poleg obsežnega in temeljitega znanja je odločilo njeno imenovanje tudi dejstvo, da je gdč. Grawford velika ljubiteljica športa ter je zato jako zdrava in krepka, kar je neobhodno potrebno za njen poklic.

40letnica zdravnice. Pred štiridesetimi leti je napravila prva ženska v Evropi svoj doktorat medicine. Bila je to Rusinja Nadežda Prokosjeva Suslova, hčerka kmetiških staršev, ki si je z velikim trdom in z žrtvami pridobila gimnazijske študije in maturo l. 1863. Ker so takrat vsled politično burnih časov zaprli za dalje časa peterburško medicinsko vseučilišče, je prosila Suslova v Curihu, da bi jo sprejeli na univerzo. Toda njena prošnja je bila odločno zavrnjena z utemeljitvijo, da je to nezaslišano vprašanje, ki ga ne more rešiti univerza nego država. Dolgo je morala prositi Suslova, da je smela končno vendarle posečati curiško univerzo kot izredna slušateljica. Napravila je vse rigorozne ter je dobila doktorski naslov za »medicino, kirurgijo in ginekologijo«. Vrnivša se v Peterburg se jej je po mnogih bojih posrečilo, da je napravila tudi tukaj doktorat, nakar jej je bilo dovoljeno, izvajati na Ruskem zdravniško prakso. Da bi se v svojem poklicu še bolj izobrazila, je potovala v Pariz, London in Monakovo, kjer so jej napravili dijaki — mačjo godbo. Potem je šla na Dunaj, kjer je prakticirala eno leto na kliniki. Končno se je vrnila v Peterburg; tukaj je dolgo časa izvrševala svoj poklic ter je bila zlasti pri ženskah jako priljubljena. Sedaj je na Krimu, kjer še vedno pridno deluje. Slavlja njenega 40letnega jubileja se je udeležilo mnogo zdravnikov in zdravnic, zdravniških društev in fakultet raznih vseučilišč.

Prvi italijanski ženski kongres. 24. aprila t. l. so imele Italijanke svoj prvi ženski kongres v Rimu. V imenu kraljice Jelene je otvorila kongres kontesa Spalleti-Rasponi. Predsednica je poročala, da se je delovanje italijanskega ženskega sveta tekom desetletnega obstoja silno okrepi in razširilo po vsej Italiji in tudi daleč izven domovine. Italijanski feminizem ne pomenja boja, nego izkušnja in upa, da združi razne sloje na polju skupnega dela in skupnih simpatij. Ako zahtevamo za ženske nekatere pravice, storimo to, ker smo prepričane, da bode ženska tudi res mogla nositi breme, ki jej ga nalaga sočasna kultura, ne da bi pri tem zanemarjala svoje dolžnosti kot mati in vzgojiteljica svojih sinov. Zgodovina nas namreč uči, da so imeli najodličnejši možje v svojih materah izvrstne vzgojiteljice neupogljivih značajev. Žena, kakoršna si želimo me, ostane žena, samo izpopolni se in postane boljša, ko bo dana jej svoboda pomnožila njeno odgovornost in bo njen duh izobražen, da bo mogel pojmiti težka vprašanja, ki pretresajo svet in je pri njih udeležena tudi žena. Me nočemo razdirati, nego zidati! Ženski narodni svet spoštuje vse stranke, vsako vero; navdahnjen je od prave svobode. V bo-

dočnosti naj zmagajo misli, ne stranke. Kongres naj pokaže, da se je žena, ki je dolgo spala, omotena od lahkega oboževanja, zbudila kot zavedna moč. Sedaj jo navdaja vsa krepost in navdušenost nove energije ter globoka vera v bodočnost. Mnogo predsodkov glede žensk je že padlo, ta kongres naj vrže še ostale. — Taki in slični govori so bili sprejeti z največjim navdušenjem. Še istega dne popoldne so začeli delovati z veliko resnostjo razni ženski odseki ter so se sklenile različne važne resolucije, ki naj bi priborile ženskam več svobode in pravic.

Nadaljevalne šole za obrtne delavke. Nemška vlada je državnemu zboru predložila načrt velike obrtne novele, ki mej drugim razteza dolžnost nadaljevalnega pouka tudi na obrtne delavke. — Nadaljevalne šole so velikega pomena, ker mlade ljudi baš v najnevarnejšem času navajajo k spoznanju dobrega ter jim nudijo priliko za poglobljanje izobrazbe in teoretično strokovno usposobljenost. Iskreno bi bilo želeeti, da se tudi pri nas uvede obvezni nadaljevalni pouk za dekleta.

Doma.

Prigrizki k čaju. I. Mešaj četrte ure 14 dek najfinejšega surovega masla, kateremu primešaj 3 očejene, sesekljane in pretlačene sardele, rumenjaka dveh trdokuhanih jajec, 6 dek nastrganega emendolskega sira, 8 dek puste prekajene sesekljane svinjine, 5 dek sesekljane ogerske salame in 6 dek prekajenega sesekljanega jezika. Ko je vse dobro zmešano, namaži žemeljne rezine s to zmesjo.

II. Odreži dolgi štručici za 20 h oba krajčka, izkopaj previdno iz nje vso sredico. Zreži na majhne kosce 10 dek prekajene svinjine, 6 dek prekajenega jezika, 2 trdo kuhani jajci, 3 srednjevelike kisle kumarice in primešaj temu $\frac{1}{4}$ kg sardelnega masla. S tem napolni štručico, deni jo za 12 ur na hlad, — najboljša v klet — potem jo zreži na rezine. Ohrani se več dni.

Čiščenje vina. Vino, ki se začenja kvariti in kisati, lahko očistiš takole: Vrzi v pokvarjeno vino par koscev oglja od zdravega brezovega lesa — in po kratkem času se vino zopet izčisti ter postane tako, kakoršno je bilo.

Proti nahodu. Dobro sredstvo proti nahodu je vdihavanje vodne pare. V ta namen napolni lonec s kropom in vrzi vanj približno kavno žličico kafe. Potem se nagni nad ta lonec in vdihavaj skozi nos paro; usta pa imej zaprta. To priprosto sredstvo olajša tudi najhujši nahod, da človek lažje diha in mu ni tako težka glava.

Nogavice. Pri izdelovanju nogavic si umna gospodinja lahko prihrani precej časa in stroškov, ako plete nogavico takole: Ko nehaš nogavico snemati, torej še pred peto, razdeli petlje na dva enaka dela ter pleti od tu oni del nogavice, kjer pride peta, na dveh iglah zase; pleti treba vedno semintja. Potem naredi peto in podplat do špice; prav tako pleti tudi ostali prednji del nogavice zase na dveh iglah semintja, dokler ne prideš do tja, kjer treba začeti stopalo snemati v špico. Tu skleni zopet oba dela ter spleti špico stopala kakor navadno na — štirih iglah. Oba dela nogavice treba potem sešiti ali

skvačkati narobe skupaj. Tako dobi nogavica navadno obliko. Znano je, da se strgata pri nogavici najprej peta in podplat stopala. Če pleteš ta del nogavice zase, lahko razdereš na obeh straneh nogavice šiv in vpleteš samo ta del, ne da bi bilo treba pleti naokrog ter narediti vse stopalo novo.

Vlažne stene. Stanovanja z vlažnimi stenami so jako nezdrava. Od vlažnih stanovanj prihajajo najrazličnejše bolezni. Da se izognemo tej sovražnici človeškega življenja, moramo pridno zračiti sobe, v katerih prebivamo, da se stene osuše. Po nekaterih hišah pa ne pomaga niti to. Da osušiš stene, lahko uporabiš tudi sledeče sredstvo: Zavri v loncu dva litra vode ter kuhaj v njej pol kg navadnega mila. Ko se milo dobro raztopi, vzemi čopič ali pa kurjih peres in namaži stene s to milnico. Po preteku dveh dni namaži stene iznova s tako milnico, kateri pa prideni še precej galuna. Če to ne pomaga, daj stene betonirati!

Slovenke!

V tisočeri slovenskih in hrvatskih kuhinjah si je pridobila Cirilova in Zvezdna cikorija Prve jugoslovanske tovarne kavinih surogatov svoj vstop in splošno priznanje. Zlasti se je priljubila vsem slovenskim zavednim gospodinjam, ki vedo, da podpirajo z nakupovanjem Cirilove in Zvezdne kavine primesi dobro narodno stvar in da vzdržujejo s tem edini slovenski ženski list »Slovensko Gospodinjo«. Vsaka kuharica, vsaka gospodinja, ki uporablja v svojem gospodinjstvu cikorijo Prve jugoslovanske tovarne za kavine surogate, je sodeležna zasluge, da imamo Slovenke vsaj majhen in skromen listič, ki nas vsaj za silo poučuje v gospodinjstvih poslih ter nam govori o ženskih težnjah, o ženskem delovanju pri nas in drugod. »Slovenska Gospodinja« naj bi bila tudi nekaka šola, kjer bi se pozikšale mlade nadarjene Slovenke v pisateljstvu, da nam bo pozneje kdaj mogoče misliti poleg gospodinjškega lista tudi na samostojno žensko revijo, kakoršna smo že imeli, a je slovensko ženstvo ni znalo ceniti. Slovenke, vstopite torej med sodelavke »Slovenske Gospodinja«, podpirajte jo z raznimi primernimi prispevki: s članki, noticami iz ženskega in otroškega sveta, s kratkimi črticami in praktičnimi nasveti glede gospodinjstva! Podpirajte tudi Prvo jugoslovansko tovarno kavinih surogatov v Ljubljani, ki je izdajateljica lista, kupujte Cirilovo in Zvezdno cikorijo ter vpošiljajte listke, ki so v vsaki škatljici te cikorije kot naročnino! Čisti dobiček skupička se uporablja deloma v narodne svrhe ter se podpirajo z njim najkoristnejša narodna društva.

